4. Москвин В. М., Алефиренко Н. Ф. Спорные проблемы семантики. Рецензия // В Я. – 2000. – № 6. – с. 136 – 142.
5. Проблемы компонентного анализа в лексике. Научно-аналитический обзор. – М., 1980. – 57с.
6. Попова З. Д., Стернин И. А. Понятие “концепт” в лингвистических исследованиях. – Воронеж, 1999. – 277с.
7. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры: опыт исследования. – М., 1997. – 825 с.
8. Философский словарь/ Под ред. И. Т. Фролова. – М., 1991. – 510 с.
9. Словник української мови: В 12-ти т. – К. 1970 – 1980. – Т. 1 – 12.

УДК 81’25

Абабілова Н.М., Сидоренко Ю.І.
(Миколаїв, Україна)

ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються основні засоби передачі інфінітивних конструкцій українською мовою.

Ключові слова: *інфінітив, інфінітивна конструкція, називний відмінок з інфінітивом, об’єктний відмінок з інфінітивом, інфінітивна конструкція з прийменником for.*

В статье рассматриваются основные средства передачи инфинитивных конструкций на украинский язык.

Ключевые слова: *инфинитив, инфинитивная конструкция, именительный падеж с инфинитивом, объектный падеж с инфинитивом, инфинитивная конструкция с предлогом for.*

The article focuses on the main ways of rendering infinitive constructions into Ukrainian.

Key words: *infinitive, infinitive construction, subjective-with-the-infinitive construction, objective-infinitive construction, for-to-infinitive construction.*

Труднощі у процесі перекладу з англійської мови на українську виникають, головним чином, через розходження в граматичному ладі англійської й української мов, які належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов, а й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, а друга – флективна мова. Саме розбіжності в будові мов, у наборі їхніх граматичних категорій форм та конструкцій і становить велику групу граматичних труднощів перекладу. Так, в українській мові немає артиклів, герундія, складних підметових та додаткових інфінітивних конструкцій. В англійській мові ширше, ніж в українській, вживаються конструкції з інфінітивом, дієприкметникові звороти, та герундіальні звороти, яких немає в українській мові.

© Абабілова Н.М. Сидоренко Ю.І., 2011

Вивчення інфінітиву та інфінітивних конструкцій було завжди предметом дослідження вчених різних країн, а саме українських (В.І. Карабан, І.В. Корунець, В.К. Шпак), російських (Л.С. Бархударов, Е.В. Бреус, Ж.А. Голікова, В.Л. Каушанська, В.Н. Комиссаров, Т.М. Мальчевська) та білоруських (Л.Ф. Дмитрієва, С.Е. Кунцевич, В.С. Слепович). Важливого значення дослідники надають ролі інфінітива, інфінітивних конструкцій, а також їх реалізації в реченнях.

Метою статті є розглянути способи реалізації інфінітивних конструкцій, що були запропоновані зарубіжними та вітчизняними вченими.

На думку В.О. Радовеля, при перекладі речень з конструкцією «Називний відмінок з інфінітивом» слід дотримуватися єдиного принципу: підмет повинен з'єднуватися не з присудком, а з інфінітивом, який в українському реченні буде відповідати присудку. При дотримані цього принципу переклад цієї конструкції не викличе особливих складностей [5].

Однак, Ж.А.Голікова при перекладі конструкції «Називний відмінок з інфінітивом» вважає обов'язковим враховувати час дієслова, яке стоїть перед інфінітивом, а також його форму. Indefinite Infinitive у цій конструкції виражає дію, одночасну з дією, вираженою дієсловом в особовій формі і перекладається українською мовою в теперішньому часі. Perfect Infinitive виражає дію, що передує дії, вираженій особовою формою дієслова, і перекладається у минулому часі [1].

Дещо більше чинників, від яких залежить переклад даної конструкції називає І.В.Корунець. Так, до таких дослідник відносить лексичне значення дієслова або семантичної групи до якої належить дієслово (після якого використовується синтаксична конструкція); стан інфінітива (активний чи пасивний); структуру частин речення та самого речення, яке може бути простим чи складним; вибір засобів та мовних одиниць, що відображають значення конструкції «Називний відмінок з інфінітивом». Вчений пропонує способи перекладу даної конструкції в залежності від дієслів, з якими вона використовується [4].

Таким чином, коли конструкція вжита з дієсловами, що виражають дозвіл, прохання, ціль, наказ (to allow, to permit, to order, to command, to force, to make, to request, to intend, etc.), конструкція «Називний відмінок з інфінітивом» перекладається українською мовою наступними способами:

а) неозначено-особовим реченням;

His wife was forced to divorce him [9: 82].- Його дружину змусили з ним розлучитися [6: 79].

Harris was made to prepare supper [7: 35]. – Гарріса змусили приготувати вечерю [7: 36].

б) безособовим реченням з пасивним дієслівним присудком;

He was allowed to love her [9: 105].- Йому було дозволено кохати її [6: 101].

He was permitted to take so much labour upon himself [7: 38]. – Йому було дозволено брати стільки мороки на себе [7: 39].

в) додатковим підрядним реченням.

He was ordered to put the troops at his disposal [9: 125]. – Йому наказали, щоб він керував військом [6: 98].

I was intended to go to the British Museum one day to read up the treatment for some slight ailment of which I had a touch [7: 50]. – Наполягли, щоб я пішов до бібліотеки Британського музею, щоб прочитати, чим лікують одну легку хворобу, що саме причепилася до мене [7: 51].

Коли конструкція вжита з дієсловами фізичного сприйняття (to feel, to hear, to see, to taste, etc.), вона може перекладатися неозначено-особовим реченням, за яким слідує додаткове підрядне речення.

He was heard to turn the pages [9: 100]. – Було чути, як він перегортає сторінки [6: 81].

He was seen to fix a longing eye on the landing-stage [7: 102]. – Бачили, як він тужливо позирає на пристань [7: 103].

Подібні способи перекладу використовують коли номінативна конструкція використовується з дієсловами розумової діяльності (to believe, to deny, to expect, to know, to suppose, etc.).

Kitty was expected to go with Walter [9: 30]. – Очікували, що Кітті поїде з Уолтером [6: 29].

People are expected to find it [7: 116]. -Очікують, що люди щось розшукають [7: 117].

Коли конструкція вжита після дієслів to say, to report, to tell, etc., вона перекладається за допомогою ввідного неозначено-особового речення, за яким слідує додаткове підрядне речення. Вибір форми цього ввідного речення визначається дієсловом з яким вжита конструкція. Таким чином, дієслово to say, наприклад, не може мати закінчення -ся/-сь в українській мові, тоді як дієслово to report може мати такі закінчення. В цьому випадку неозначено-особове речення вводиться сполучником «як».

Doctor Fane is said to be a famous bacteriologist [9: 121]. – Кажуть, що доктор Фейн відомий бактеріолог [6: 118].

Henry VIII. is said to have waited for and met Anne Boleyn [7: 140]. – Як кажуть, Генріх VIII зустрічався з Анною Болейн [7: 141].

Коли конструкція вжита після дієслів to appear, to chance, to happen, to prove, to seem та фраз to be sure, to be certain, to be likely/unlikely, вона має різні інтерпретації в українській мові.

He talked to her as though she were a stranger with whom he happened to be making the journey [9: 99]. – Говорив він з нею як з випадковою супутницею, з якою йому трапилось подорожувати [6: 80].

He appeared to be quite pleased to sing it, for he came up at once, and sat down to the piano without another word [7: 94]. – Він, видно, радий був, що його просять заспівати, бо відразу прийшов і без зайвого слова сів за фортепіано [7: 95].

Дещо інші способи пропонує В.К.Шпак, який виділяє наступні шляхи перекладу даної конструкції:

1. Речення з таким зворотом може перекладатися з середини або з використанням вставного слова, при цьому англійський підмет перекладається підметом, інфінітив – присудком, а дієслово в особовій формі – неозначено-особовим реченням. У цьому випадку конструкція, як правило, перекладається складнопідрядним реченням, в якому головне речення є неозначено-особовим типу: «кажуть», «повідомляють», «відомо» тощо, додаткове підрядне приєднується сполучниками «що» і «як».

You were heard to promise to do your best [9: 115]. – Чули, як ви обіцяли зробити все найкращим чином [6: 103].

He was seen to go with his key [7: 53]. – Бачили, що він відімкнув двері своїм ключем [7: 54].

2. Якщо цю конструкцію вжито в підрядному реченні (зазвичай в підрядному означальному), тоді неозначено-особове речення при перекладі виступає як вставне речення.

The subscriptions Bernard Garstin made to the innumerable funds a candidate is expected to contribute to were always just a little less than adequate [9: 19]. – Незліченні пожертвування від Бернарда Гарстіна, яких чекають від будь-якого кандидата, всякий раз виявлялися меншими [6: 23].

We went over to Magna Charta Island, and had a look at the stone which stands in the cottage there and on which the great Charter is said to have been signed [7: 138]. – Ми перебрались на острів Великої Хартії й побачили камінь, на якому нібито було підписано хартію [7: 139].

3. В окремих випадках конструкція «Називний відмінок з інфінітивом» може перекладатися простим реченням.

The only thing that seemed to annoy him was a question [9: 108]. – Його дратували саме питання [6: 97].

A solemn peacefulness seemed to reign in that lobby [7: 164]. -Урочистий спокій панував у тому вестибюлі [7: 165].

Вчений наголошує, якщо в англійському реченні присудок головного речення має заперечну форму, то при перекладі українською мовою заперечення часто переноситься в підрядне речення. Присудок може бути виражений сполученням модального дієслова з інфінітивом. Він перекладається неозначено-особовим реченням із модальним значенням: «можна очікувати», «слід вважати» тощо [8].

Переклад конструкції «Об'єктний відмінок з інфінітивом» також викликає суперечливі погляди серед вчених.

Ж.А.Голікова зауважує, що при перекладі цього звороту слід звертати увагу як на форму дієслова так і на форму інфінітива. Indefinite Infinitive передається дієсловом в теперішньому часі, Perfect Infinitive передається дієсловом в минулому часі. Після дієслів to expect, to hope частіше всього передається дієсловом в майбутньому часі [1].

На думку І.В.Корунця, вибір українського семантичного еквіваленту вирішується наперед деякими факторами, головними з яких є:

а) лексичне значення особового дієслова після якого використовується конструкція «Об'єктний відмінок з інфінітивом»;

б) парадигматична форма інфінітиву (його категоричне значення);

в) лексичне значення об'єктного інфінітиву.

В результаті, різні семантичні та структурні еквіваленти можуть бути використані в українській мові як замінники предикативного комплексу. Вибір відповідної мовної / смислової одиниці може часто залежати лише від перекладача або може бути вирішеним наперед структурною особливістю речення яке перекладають [4]. Так, вчений виділяє наступні способи перекладу конструкції «Об'єктний відмінок з інфінітивом»:

1. Підрядним реченням.

She wanted him to be a member only that he might have a claim on the gratitude of his party [9: 19]. – Вона хотіла, щоб він переміг на виборах лише для того, щоб він міг розраховувати на підтримку партії [6: 23].

I want him to come and have a drink [7, c.94]. – Я хочу, щоб він прийшов і випив зі мною по чарочці [7: 95].

2. Іменником від об'єктного інфінітива або додатковим підрядним реченням.

In twenty-five years Mrs. Garstin never invited any one to dine at her house because she liked him [9: 18]. – За двадцять п'ять років місіс Гарстін жодного разу не запросила на обід людину просто тому, що вона їй подобалась [6: 22].

3. Об'єктною інфінітивною групою слів, що формує частину складного модального дієслівного присудка.

She forced herself to enter [9: 54]. – Вона змусила себе зайти [6: 48].

4. Простим дієслівним присудком [18].

Though he had not said anything very amusing, he had made her laugh [9: 58]. – Нічого дотепного він не говорив, але декілька раз розсмішив її [6: 51].

He said it made him feel that life was not an idle dream to be gaped and yawned through, but a noble task, full of duty and stern work [7: 58]. – Мовляв, тоді по-справжньому усвідомлюєш, що життя – це не пустий сон ледаря й роззяви, а висока місія, яка зобов'язує до невтомної праці [7: 59].

Однак, В.І.Карабан пропонує перекладати дану конструкцію залежно від того, після яких дієслів вона вжита. Таким чином:

1. Коли конструкція «Об'єктний відмінок з інфінітивом» вжито після дієслова у формі наказового способу або коли присудок англійського речення, де вжито цю конструкцію, виражений такими дієсловами, як to show, to find, to expect, to consider, to establish, to assume, to believe, to estimate, to know та под., речення з такими конструкціями перекладаються складнопідрядним реченням із підрядним з'ясувальним реченням, де англійському інфінітиву відповідає особова форма дієслова-присудка.

"Are you expecting me to go?"[9: 69]. – Ви чекаєте, що я поїду?[6: 60].

2. Якщо конструкцію «Об'єктний відмінок з інфінітивом» вжито у реченні з дієсловом-присудком, що виражає бажання, вимогу, рекомендацію тощо, інфінітив перекладається формою умовного способу дієслова у складі з'ясувального підрядного речення, яке вводиться сполучником «щоб».

The Mother Superior doesn't wish it to be talked of [9: 127]. – Настоятелька не бажає, щоб про це стало відомо [6: 101].

I did not want the people there to guess my ignorance [7: 94]. – Проте мені не хотілось показувати, що я такий невіглас [7: 95].

3. Після дієслів, що виражають фізичне сприйняття to watch, to notice, to see тощо, цей зворот зазвичай перекладається підрядним реченням зі сполучником «як», якщо це не суперечить нормам української мови. Так, наприклад. Дієслово «помітити» звичайно потребує після себе сполучника «що», а не «як».

They saw the white china knob of the handle slowly turn [9: 4]. – Вони побачили, як біла фарфорова ручка дверей повільно повернулась [6: 12].

I never saw a party break up so quietly, and with so little fuss [7: 98]. – Я ніколи не бачив, щоб гості розходилися з вечірки тихіше й скромніше [7: 99].

4. Складний додаток моделі «have (get, force тощо) + Object + Infinitive» перекладається або каузативною конструкцією, де дієслову have відповідає дієслово «примусити», а інфінітиву – неозначена форма дієслова.

He wanted to make her do which was so dangerous [9: 19]. – Він хотів примусити її піти на такий ризик [6: 23].

We agreed that we would try to get George to go into it, on our way back [7: 82]. – Ми домовилися, що спробуємо змусити Джорджа зайти туди, коли вертатимемось [7: 83].

5. Дієслова, що потребують після себе прийменникового додатка to wait for, to rely on та ін., зберігають цей прийменник перед зворотом «Об'єктний відмінок з інфінітивом». При перекладі підрядне речення починається словами «щоб», «те, що»… [3].

No one called for him to come here [9: 125]. – Ніхто не вимагав, щоб він сюди прийшов [6: 98].

Then we looked for the knife to open the tin with. [7: 152]. – Потім ми почали шукати ніж, щоб відкрити бляшанку [7: 153].

Перекладачі-початківці часто не вживають синтаксичних конструкцій, що відсутні в їхній рідній мові. Серед таких англійських конструкцій – інфінітивна конструкція з прийменником for [3].

За І.В.Корунцем зазначена предикативна конструкція в залежності від функції в реченні та стану (активного чи пасивного) інфінітиву може мати різні еквіваленти в українській мові та перекладатися наступними способами [4]:

1. Інфінітивом.

2. *It is for me to tell you [9: 70]. – Я маю сказати тобі [6: 59].*

Підрядним реченням.

The offer arrived too late for me to tell your poor mother [9: 283]. – Пропозиція ця трішечки запізнилась, тож я не міг повідомити про неї твоїй покійній матері [6: 211].

В.І.Карабан виділяє способи перекладу конструкції «Прийменникова інфінітивна конструкція»:

1) неозначеною формою дієслова;

There is absolutely nothing for her to do in Hong Kong [9: 50]. – Їй зовсім нема чого робити в Гонкконзі [6: 70].

2) іменником або іменниковою групою;

I think I can find something for you to do [9: 159]. – Я гадаю, що зможу знайти для вас заняття [6: 123].

3) підрядним означувальним реченням.

Under the circumstances it was evident the only place for you to come was your father's house [9: 282]. – В той час було зрозуміло, що найкращим місцем, куди ти могла поїхати, був батьківський дім [6: 210].

В ході нашого дослідження ми розглянули основні способи перекладу інфінітивних конструкцій та встановили, що найбільш повно вони були виділені І.В.Корунцем.

Подальшим завданням нашої дослідницької роботи буде практичне дослідження застосування визначених нами шляхів передачі конструкцій з інфінітивом в художньому тексті. Матеріалом дослідження обрано твори Сомерсета Моема «Розмальована завіса» та Джерома К. Джерома «Троє в одному човні».

ЛІТЕРАТУРА

1. Голикова Ж.А. Перевод с английского на русский = Learn to Translate by Translating from English into Russian: учебное пособие. – 4-е узд.. стер. – М. : Новое знание, 2007. – 287 с.

2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 564 с.
3. Карабан В.І., Мейс Дж. Переклад з англійської мови на англійську мови. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця : Нова книга, 2003. – 608 с.
4. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: Нова книга, 2001. – 448 с.
5. Радовель В.О. Граматика англійської мови для учнів, абітурієнтів і студентів : Навчальний посібник. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2002. – 304 с.
6. Розмальована завіса : роман. Оповідання : [пер. з англ.] / Сомерсет Моем. – Харків: Фоліо, 2007. – 477 с.
7. Троє в одному човні (як не рахувати собаки)=Three Men in a Boat (to Say Nothing of the Dog): Вибрані розділи / Jerome K. Jerome. – Харків : Фоліо, 2009. – 219с. – Англ. та укр. мовами.
8. Шпак В.К. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2005. – 310 с.
9. The Painted Veil = Разрисованная вуаль: роман / У. Сомерсет Моэм. – К. : О-во «Знання», КОО, 2008. – 287 с*., с.82*

УДК 81’255:811.112.2’367.635

Кучма О.І.
(Київ, Україна)

ІНТЕРАКТИВНІ ФУНКЦІЇ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ ЧАСТОК НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З ПОГЛЯДУ ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Стаття присвячена вивченню можливостей передачі засобами української мови інтерактивних функцій емоційно-експресивних часток німецької мови ALSO, NUN, HALT, EBEN, EINFACH та NUN MAL. Здійснюється аналіз еквівалентів, причин і наслідків їхньої відсутності.

Ключові слова: *лексичний еквівалент, парафраза, емоційна пресупозиція, інтеракція, мовець, слухач.*

Статья посвящена изучению возможностей передачи средствами украинского языка интерактивных функций эмоционально-экспрессивных частиц немецкого языка ALSO, NUN, HALT, EBEN, EINFACH и NUN MAL. Осуществляется анализ эквивалентов, причин и последствий их отсутствия.

Ключевые слова: *лексический эквивалент, парафраза, эмоциональная пресуппозиция, интеракция, говорящий, слушатель.*

© Кучма О.І., 2011